Наша компанія — це Аба, Вітька Пузатий, Пантя, Васько Губа, Костик і я.

Мене звуть Вітька, так як і Пузатого. Та називають мене всі — Рудий. По-перше, щоб не плутати з Пузатим, по-друге, тому що я справді рудий, як вогонь.

Крім рудого волосся, нічим особливим я не виділяюсь. Я звичайнісінький худий, слабосилий п'ятикласник, яких багато.

Аба — грек, син шевця — зовсім інше діло. Аба — силач. Він дванадцять раз вижимає іржаву рейку, що лежить біля ящика для сміття. Я цю рейку ледь-ледь вижимаю два рази.

Та все-таки мені здається, що я не найслабший. По-моєму, слабший за мене Васько Губа. Він високий, сутулий. Довгі руки ледве не по лікоть виглядають з рукавів. Ніс приплюснутий, очі маленькі, сонні якісь, рот до вух, губи товсті, й нижня завжди одвисає. Ця губа і була причиною його прізвиська. Ходить Васько повільно, човгаючи ногами, говорить, розтягуючи слова, і завжди до всього байдужий… "А-а-а… Я не хочу! А-а-а… Навіщо?"

… Був тихий осінній вечір. В ясному темно-синьому небі миготіли зорі, світив холодний місяць і тяглися на південь зграї перелітних птахів. Двірники згрібали шурхотливе жовте листя в купи, підпалювали його, і густий синій дим, приємно й гіркувато пахнучи, стовпом здіймався до неба і розтавав там у бездонній синяві. І здавалось, що все небо заповнене цим гіркуватим димом і що зорі кліпають від того, що дим їсть їм очі. Було дуже тихо, холодно і приємно.

Ми сиділи просто на холодному асфальті навкруги купи палаючого листя і півголосом розмовляли. Говорили про подвиги, про те, якби це було чудово — зробити що-небудь по-справжньому героїчне і що для

цього треба. І всі зійшлися на тому, що для цього, насамперед, потрібні сміливість, сила й спритність.

Запанувало мовчання: кожен думав про себе — чи є в нього ці якості.

І Аба сказав:

— Взагалі… якби, звичайно, довелося… Я б, напевно, зміг, по-моєму…

— Жвичайно, — захлинувшись, зразу підхопив шепелявий Пантя. — Ти жміг би! І я! А що?! Жмогли б! А ось Губа — ні. Факт. А що?

Всі подивились на Васька Губу. У мене одлягло од серця: правду кажучи, я дуже боявся, щоб у цю хвилину не звернули уваги на мене — я не зовсім вірив, що здатний на подвиг.

Губа почервонів і одвернувся:

— А-а-а…

— Ось тобі і "а-а-а", — сказав Вітька Пузатий.

— Ех ти… — Костик затнувся, шукаючи міцного слівця. — Ех ти… тарган губатий. Навіть слова на свій захист сказати не можеш.

— Еге ж, Губа! Відверто кажучи, слабак ти, — сказав Аба.

— Жвичайно, жвичайно, — знову зашепелявив Пантя. — Такий шлабак, прошто штрах. Йому навіть Рудий надавати жможе. А що?! Факт!

— Точно! Рудий йому надає. Ха-ха! — підхопив Вітька. — Ану спробуй, Рудий, ану дай йому! Стукнись з ним для інтересу.

Від цих слів у мене похололо в животі й потемніло в очах. Битись я завжди боявся, не вмів і не любив. До того ж Губа був майже на голову вищий за мене. І за віщо я повинен його бити? Дурниця якась!

— Що, злякався? — дивлячись мені прямо в очі, запитав Аба.

— Жлякався, Рудий?! — повторив за ним Пантя.

"Невже я справді боюсь? — промайнула в мене думка. — Ось тобі й подвиг! Засміють тепер хлопці!"

— Та ви легенько, так лише, щоб дізнатись, хто дужчий! — під'юджував Вітька.

І раптом всередині у мене щось обірвалось — я наважився.

Будь що буде! Не можна допустити, щоб хлопці думали, що я боягуз.

Я підскочив до Губи і з розмаху тицьнув його кулаком в лице. Не влучив — він вчасно підставив лікоть. Я знову тицьнув і знову промахнувся. Не вмів я все-таки битись.

— Так, ще, ще сміливіше! Ех, Губа, слабак. Ось тобі зараз Рудий дасть! — чулось навкруги. — Молодець, Рудий! У вухо його, у вухо! Не бійся!

Губа відмахувався від мене, як від настирливої мухи. А мені все не щастило стукнути його як слід. Нарешті я розпалився, підскочив і, заплющивши очі, вдарив його головою в груди. Він обхопив мене руками, і ми покотилися по землі.

І тут сталося те, чого я ніяк не міг передбачити, починаючи бійку.

Губа спокійнісінько підім'яв мене під себе, сів зверху і, схопивши рукою мій рудий чуб, почав товкти носом в асфальт, приказуючи:

— А будеш лізти? Будеш лізти? Я тебе займав? Я тебе займав?

Він так міцно тримав мене, що я не міг ворухнутись і тільки безпорадно дриґав ногами. А він все товк мене носом у тротуар і приказував. Нарешті я не витримав і попросив пощади. І лише тоді Губа відпустив мене. Коли я став на ноги, все розпливалось перед моїми очима, наче в тумані. Я ладен був провалитись крізь землю, вмерти на місці від сорому, образи, приниження і лютої безсилої злості, яка кліщами душила мене за горло і видавлювала з моїх очей нестримні сльози. Хлопці мовчали збентежені таким несподіваним поворотом справи. І лише Костик пробубонів:

— Неправильно ти, Губа… Не по правилах… Ти ніжку підставив…

Але ніхто не підтримав Костика. Що там казати! Все було вірно. Васько Губа, з якого всі сміялися, слабак Васько Губа у всіх на очах бив мене і товк носом у землю, як найостанніше, найпакосніше щеня, — мене, Вітьку Рудого, який глузував з нього й хотів показати свою силу! Більшого безчестя і приниження не можна було собі уявити!

Я одвернувся і, розмазуючи сльози по замурзаних щоках, сказав тремтячим голосом:

— Дим… проклятий… в очі лізе…

Навіщо я це сказав — сам не знаю. Напевне, я хотів як-небудь виправдати перед хлопцями свої сльози. Кому це було потрібно?

Сказав я ці безглузді слова, повернувся і повільно-повільно пішов по вулиці до свого будинку. Ніхто не вимовив і слова, не зупинив мене.

… Цілий тиждень після цього я не виходив з дому. Це був найтяжчий тиждень у моєму житті.

Я хворобливо, до судороги в горлі ненавидів Васька Губу. Ніколи я ще не переживав такого сильного почуття. Я плакав ночами. І кожну ніч мені снилося, що я жорстоко б'ю Губу, а він валяється біля моїх ніг і просить пощади. Я придумував для нього все нові й нові форми помсти. І я знав, що нічого йому не зроблю.

Інколи я говорив собі: "Дурню! Адже ти сам у всьому винен. Ти ж перший поліз битися. Для чого?" Але тут же я згадував, як у всіх на очах Васько товк мене носом у землю і промовляв; "А будеш? Будеш?"

І ненависть спалахувала з новою силою. Якби він просто побив мене, тоді ще інша справа. А так… Ні! Ненавиджу!..

Минув тиждень. Не міг же я рік не виходити з дому! Ніхто цього не зміг би І я вийшов. Мені було дуже страшно перший раз після всього цього з'явитися на очі хлопцям. А раптом засміють. Але — ні. Жоден з них, навіть базіка Пантя, словом не обмовився. Начебто нічого й не було. Я обережно глянув на Губу. Але і в нього був вигляд, який не викликав ніяких підозрінь, — звичайний сонний і байдужий вигляд. І все пішло по-старому. Як і раніше, ми разом грали в піжмурки, в квача, в цурки-палки, запускали змія, ганяли Абиних голубів (у Аби був цілий голубник), і, як раніше, коли було нудно, хлопці насміхалися з Губи.

І — дивна річ. Здавалось, я повинен був відчувати задоволення від тих загальних глузувань з Губи, з мого ворога. Але я навпаки — переживав якесь неприємне почуття, начебто, сміючись з Губи, хлопці в той же час сміялися і з мене, ніби підкреслюючи моє минуле приниження.

Хлопці, звісно, нічого не підозрівали, вони думали, що я давно вже забув про той випадок. А я не забув. Судорога в горлі минула, а ненависть залишилась.

… Пролетіла золота київська осінь, відшуміли листопадові дощі, і настала зима — чи не найвеселіша пора року. Ми живемо на Річній. Є в Києві така вулиця — недалеко від площі Перемоги І, як не дивно, далеко від Дніпра. Ця вулиця проходить через яр — спочатку спускається вниз, потім круто підіймається вгору. А внизу тече колишня річка Либідь, яка давно вже стала звичайною канавою. Її всі так і звуть — канава. Через канаву — дерев'яний міст. Але по цьому мосту, та й взагалі по нашій Річній майже ніхто ніколи не їздить, особливо взимку. По ній просто неможливо їздити — дуже круті схили: жодна машина не вибереться. А тому взимку Річна перетворюється на ковзанку. Не тільки ми, а й хлопці з вулиць Менжинського, Володарського, Повітрофлотського шосе приходять сюди кататися на санках. Двірники давно примирилися з цим і посипають піском тільки тротуари, а бруківку не зачіпають. І в зимові вечори, коли засвічуються ліхтарі і, розгойдуючись на вітрі, розсипають навкруги сліпучі іскри снігу, на нашій вулиці народу — як на Хрещатику.

По бруківці нескінченною лавиною мчать санки, переганяють одне одного, стикаються, перевертаються й знову летять униз. Сміх, вереск, крики… І яких тільки санок тут немає! І дерев'яні, фабричні; і залізні, і саморобні самокати зі старих ковзанів-снігурочок, і навіть справжні північні нарти.

Але найкращі санки — в Аби. Великі, важкі, міцні. Полозки з чавунних труб, настил із товстих дубових дощок. Справжній танк. Знамениті, непереможні санки в Аби!

До минулого року в нас був звичай — влаштовувати санкові бої. З однієї і з другої гори мчалися загони і зустрічались на мосту. Але після того, як "танк" Аби вщент розбив дерев'яні санки сина аптекаря з вулиці Володарського, бої були заборонені. Та й без боїв скільки радості на ковзанці!

Лежачи на боці або на животі і міцно вчепившись у санки, вихором летиш униз. Дух забиває рвучкий морозний вітер, свище у вухах, сніжинки шмагають в обличчя. І здається, ніби ти вже відірвався од землі

й линеш десь у сніжній небесній млі і не вогні вікон та ліхтарів мелькають мимо, а планети й зорі. І чи то від страху, чи то від захоплення — холодно й лоскотно в грудях. І хочеться, щоб цьому польоту не було кінця.

В цей вечір було якось особливо хороше і весело на Річній. Не хотілося йти з неї. Було пізно, і вже то тут, то там чулися сердиті голоси матерів.

— Клаво, я кому сказала, вже дванадцята година!

— Ванько, зараз же ступай додому!

— Якщо ти зараз не підеш додому, вийде батько, буде погано…

І поволі вулиця порожніла. Нарешті залишилася тільки наша компанія. Час і нам додому. Е ні, ще один раз… Ось цей вже останній!..

Ще раз — і все!..

Як хороше! Як дивно хороше!.. Ось тільки… Губа. Якби його не було! Як він мене дратує, клятий Губа! Не можу спокійно дивитись, коли він мчить на своїх довгих вузеньких санках (і треба ж, щоб у нього були такі хороші санки, справжні нарти). Спереду сидить його сестра Зінка, така ж некрасива, з приплюснутим носом і великими губами. А Васько править своєю довгою, як голобля, ногою. У-у, щоб ви… перекинулись!

Ось і зараз ми всі зібралися внизу біля містка, щоб уже йти додому. А його нема. Пішов із Зінкою нагору — ще раз з'їхати. Не міг потерпіти! Чекай його тепер! Я, звичайно, не став би чекати, та хлопці… Ми переступаєм з ноги на ногу. Холодно…

Нарешті! Он уже мчать сани!..

Раптом… Ми навіть здригнулись від несподіванки, почувши шум мотора. Разом обернулися і — обімліли. З крутого спуску з'їжджала величезна вантажна машина. Шофер, очевидно не київський, не знав дороги і випадково звернув на Річну. Тепер він одчайдушно гальмував, та колеса буксували, і машина швидко спускалася вниз до мосту.

Ми, як по команді, повернули голови в протилежний бік, звідки з страшенною швидкістю мчали Васькові санки. І одразу зрозуміли, що зараз станеться. Санковий бій! Зараз Губа зі всього розгону влетить під колеса машини…

— Пропав Губа! — вихопилось у Аби.

Ми завмерли. Губі треба було перекинути санки і, чорт з ними, з синяками, — викинутись на тротуар. Але він розгубився і лише безпорадно гальмував ногами. Дивак! Хіба можна загальмувати на такій швидкості? І звернути нікуди. Санки все ближче й ближче… Ось уже видно широко розкриті від жаху Зінчині очі. Ще кілька секунд…

І тут… Ви тільки, будь ласка, не подумайте, що я вважаю себе за героя. Сам не знаю, як це трапилось і як я зважився. Просто я стояв ближче за всіх до бруківки. І ось, коли санки пролітали повз мене, я раптом кинувся всім тілом на них, упав на Васька, санки перекинулись, і ми всі троє клубком полетіли під міст, у канаву.

Коли я опам'ятався, то побачив, що лежу на льоду і з носа у мене тече кров. Поруч без шапки сидів Губа, а з-під поламаних санок виглядала Зінка. Всі були цілі й неушкоджені, за винятком Васькових санок і мого носа.

Навкруги товпились хлопці й галасували щось подібне до: "Ух, Рудий! Оце так молодець!" Але я їх не чув; Я дивився на Васька, а Васько — на мене. І ми мовчали.

Не знаю, ви, напевно, не зрозумієте. Тому що я сам до пуття цього не розумію. Та я відчував, що у мене враз пропала ненависть до Васька. Пропала. Назавжди. Начебто я помстився. Начебто тепер я з Васьком квити і ні за що мені тепер його ненавидіти. Розумієте — квити! Ех, не можу я цього пояснити!

Мені так легко й хороше було, ніби я з величезної гори лечу на санках, аж дух перехоплює! Я навіть не відчував, що в мене дуже болить ніс.